

การขยายหน้าที่เชิงไวยากรณ์ของคำว่า เวลา ในภาษาไทย¹

จิตภา ตังดีलगรนากุล * คเชนทร์ ตัญศิริ และอุมาภรณ์ สังขมาน

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

Functional Extension of the Word “/weelaa/” in Thai

Gidapha Tangdilogtanakun * Kachen Tansiri and Umaporn Sungkaman

Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 9 May 2019

Revised 22 September 2019

Accepted 7 November 2019

คำสำคัญ

คำหลายความหมาย

การขยายความหมาย

การขยายหน้าที่

Keywords:

polysemy

semantic extension

functional extension

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติทางวิทยาหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ของคำว่า เวลา ในภาษาไทยปัจจุบัน รวมทั้งวิเคราะห์การขยายหน้าที่เชิงไวยากรณ์ของคำๆ นี้ โดยผลการศึกษาพบว่า คำว่า เวลา มีการปรากฏเป็นคำนามในลักษณะต่างๆ ได้แก่ ปรากฏเป็นคำนามเดี่ยวที่เป็นอาร์กิวเมนต์ประธานปงซ์การเป็นผู้กระทำ และหน่วยกรรมตรงของกริยาที่ต้องการหน่วยกรรมหรือส่วนเติมเต็มจำเป็นมารองรับ ปรากฏเป็นคำนามที่มีส่วนขยาย และปรากฏเป็นคำลักษณนาม นอกจากนั้นแล้วยังพบการปรากฏเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ที่ทำหน้าที่และแสดงความหมายทางไวยากรณ์ในหน่วยสร้างวิเศษนามุประโยค จากการศึกษาการขยายหน้าที่เชิงไวยากรณ์พบว่า คำว่า เวลา มีการพัฒนาจากการเป็นคำนามไปสู่คำเชื่อมอนุพากย์ในลักษณะที่เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมีการปรากฏในบริบทเฉพาะที่เอื้อให้เกิดกระบวนการขยายความหมายและหน้าที่จากเชิงเนื้อหาไปสู่เชิงไวยากรณ์

* Corresponding author

E-mail address: gidapha.t@gmail.com

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง “มโนทัศน์เวลาในภาษาไทย” ของ จิตภา ตังดีलगรนากุล

Abstract

This study aims at categorizing the morphosyntactic features of the word “/weelaa/” in modern Thai and studying its functional extension. The results revealed that /weelaa/ can occur as a noun in the position of (1) subject performing as an agent, (2) direct object of transitive verb, and (3) a classifier. As is the case with other nouns in Thai, /weelaa/ can be modified by modifiers such as nouns, adjectives, and relative clauses. Besides being a noun, it was also found that /weelaa/ has a grammatical function when it occurs as a subordinator in adverbial clause structure. The analysis of this functional extension of /weelaa/ revealed that the subordinating form developed from the noun form of /weelaa/, which is a source meaning. In this process, specific contexts play an important role as factors driving new grammatical meaning.

1. บทนำ

คำว่า *เวลา* ตามพจนานุกรมมีการจัดให้อยู่ในประเภทคำนาม และมีคำจำกัดความเพียงสั้น ๆ ว่า “ช่วงเวลาความยาวนานที่มีอยู่หรือเป็นอยู่ โดยนิยมกำหนดขึ้นเป็นครุ่ คราว วัน เดือน ปี เป็นต้น” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) อย่างไรก็ตามคำว่า *เวลา* ในภาษาไทยแท้จริงแล้วมีความน่าสนใจไม่น้อย เนื่องจากในการปรากฏใช้จริงนั้น คำๆ นี้สามารถมีความหมายและลักษณะทางวิทยาหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ (morphosyntactic feature) ที่หลากหลายดังตัวอย่างเช่น

- (1) เวลา 8.30 น
- (2) ผมพยายามซื้อเวลา
- (3) เวลาเยียวยาทุกสิ่ง

จากตัวอย่าง (1) คำว่า *เวลา* เป็นคำนาม แสดงความหมายในเชิงเวลา (temporal point) ตัวอย่าง (2) เป็นคำนามที่ปรากฏเป็นกรรมของกรรมกริยา *ซื้อ* แสดงถึงความหมายในการเป็นวัตถุอย่างหนึ่ง (object) และในตัวอย่าง (3) *เวลา* เป็นคำนามซึ่งทำหน้าที่ประธานของประโยค แสดงความหมายในการเป็นผู้กระทำ (agent) จะเห็นได้ว่าคำว่า *เวลา* สามารถมีความหมายได้หลากหลายตามตำแหน่งการปรากฏและความสัมพันธ์กับคำอื่น ๆ ในประโยค อย่างไรก็ตามความหมายทั้งหลายเหล่านี้ยังคงมีความสัมพันธ์และจัดอยู่ในมโนทัศน์เดียวกันได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์การเป็นคำหลายความหมาย (polysemy) ของคำๆ นี้

นอกจากการมีความหมายได้หลากหลายแล้ว คำว่า *เวลา* ยังมีความแตกต่างไปจากคำนามทั่วไป คือ ไม่ได้มีเพียงความหมายเชิงเนื้อหาและมีหน้าที่เป็นเพียงคำนามเท่านั้น แต่พบว่าจะมีการขยายความหมายและหน้าที่ในเชิงไวยากรณ์ที่น่าสนใจอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

- (4) เวลาแม่ซื้อของให้น้อง เขาก็ต้องได้ชิ้นหนึ่งเหมือนกัน
- (5) ผู้หญิงเวลาโกรธหน้าตาเหมือนยักษ์

ประโยคตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคำว่า *เวลา* ไม่ได้มีสถานะเป็นคำนามอย่างชัดเจนเหมือนในตัวอย่าง (1) - (3) แต่มีร่องรอยของการผ่านกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ (grammaticalization) ทำให้เกิดการเปลี่ยนชนิดคำและวากยสัมพันธ์ โดยมีการพัฒนาจากคำนามมาสู่คำสันธานนาม (conjunctive noun) ซึ่งเป็นรูปไวยากรณ์ที่ทำหน้าที่คำเชื่อมอนุพากย์ สำหรับการศึกษาคำว่า *เวลา* ในภาษาไทย ยังไม่พบงานวิจัยใดมุ่งศึกษาเกี่ยวกับคำๆ นี้โดยตรงมาก่อน ทั้งในเรื่องความหมายและการขยายหน้าที่ มีเพียงงานวิจัยสองชิ้นที่กล่าวถึง

ตัวอย่างการปรากฏของคำว่า เวลา ที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ (Kullavanijaya, 2003; Bisang, 1996) แต่ยังไม่ได้อธิบายถึงรายละเอียดว่าคำ ๆ นี้มีการขยายความหมายและหน้าที่ในเชิงไวยากรณ์อย่างไร อย่างไรก็ตาม การศึกษาแบบข้ามสมัยเกี่ยวกับคำแสดงเวลาในภาษาไทยของ Kullavanijaya (2003) ได้ระบุถึงคำว่า เวลา ที่ปรากฏเป็นคำเชื่อม อนุพากย์ดังกล่าวว่า ไม่พบการใช้คำ ๆ นี้ในลักษณะเช่นนี้ในภาษาไทยสมัยก่อน แต่พบเฉพาะในภาษาไทยปัจจุบัน (modern Thai) เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คำว่า เวลา ในปัจจุบันได้มีการขยายขอบเขตทางความหมายและหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นมาจากเดิมซึ่งเป็นคำนาม และมีแนวโน้มในการเกิดกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ที่น่าสนใจ

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอความหลากหลายของคุณสมบัติทางวิทยาหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ของคำว่า เวลา รวมทั้งการขยายหน้าที่เชิงเนื้อหาไปสู่การมีหน้าที่เชิงไวยากรณ์ของคำ ๆ นี้ โดยมุ่งศึกษาข้อมูลเฉพาะสมัย ซึ่งก็คือ คำว่า เวลา ในภาษาไทยปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายถึงบทบาทของบริบททางวิทยาหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ที่รูปภาษามีการปรากฏอยู่ว่ามีกรอให้เกิดการขยายความหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์อย่างไร ตลอดจนอธิบายความหมายและหน้าที่ของคำว่า เวลา ในบริบทดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษากระบวนการทางปริชานในขยายความหมายอยู่นอกเหนือขอบเขตการนำเสนอในบทความนี้ ผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงความหมายของคำว่า เวลา เพียงในแง่ของการอธิบายหน้าที่เท่านั้น

2. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การขยายความหมายและการขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์

การที่รูปภาษาหนึ่งซึ่งมีความหมายประจำรูปในเชิงเนื้อหาได้มีการขยายไปสู่ความหมายและการขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์นั้นไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไม่มีเหตุจูงใจ ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะอธิบายถึงมโนทัศน์พื้นฐาน กลไกที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบทบาทของบริบทในการเกิดกระบวนการขยายความหมายและหน้าที่ของรูปภาษานี้

2.1.1 มโนทัศน์พื้นฐานของการขยายความหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์

ในการพัฒนาการทางภาษา (linguistic development) ภาษาอาจมีมโนทัศน์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้เรื่อย ๆ ในขณะที่ยังไม่มีรูปภาษาแสดงมโนทัศน์เหล่านั้น ผู้ใช้ภาษาหนึ่ง ๆ จึงพยายามปรับภาษาที่มีอยู่เพื่อใช้เรียกหรือแสดงมโนทัศน์ใหม่เหล่านั้นก่อนที่จะสร้างคำหรือรูปภาษาขึ้นมาใหม่ (Heine, Claudi, & Hünemeyer, 1991) แรงจูงใจดังกล่าวก่อให้เกิดกระบวนการขยายความหมาย (semantic extension) ซึ่งเป็นกระบวนการที่รูปภาษาหนึ่ง ๆ ที่

เดิมแสดงความหมายแบบหนึ่งได้พัฒนามาสู่ความหมายขยายใหม่ซึ่งยังคงมีความสัมพันธ์กับความหมายเดิมเป็นเหตุให้เกิดปรากฏการณ์ทางภาษาที่เรียกว่า ปรากฏการณ์คำหลายความหมาย (polysemy) โดยในการขยายความหมายดังกล่าวนี้อาจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางความหมายเพียงอย่างเดียว ในขณะที่หน้าที่ทางไวยากรณ์ของรูปภาษายังคงเดิม หรือในบางกรณีอาจนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงหรือขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์ (functional extension) ของรูปภาษาด้วย ส่งผลให้รูปภาษาหนึ่งสามารถมีหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละหน้าที่แสดงความหมายที่แตกต่างแต่ยังคงสัมพันธ์กัน

การขยายหน้าที่รูปแบบหนึ่งที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดก็คือ การกลายเป็นรูปไวยากรณ์ (grammaticalization) ซึ่งเป็นกระบวนการที่คำเนื้อหา (content word) ซึ่งเป็นรูปภาษาอิสระสามารถปรากฏตามลำพังได้ และมีความหมายเชิงเนื้อหา (content meaning) ได้มีการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นรูปไวยากรณ์ (grammatical form) ซึ่งไม่สามารถปรากฏตามลำพัง ต้องปรากฏร่วมกับรูปภาษาอื่น ๆ และมีความหมายเชิงเนื้อหาเจือจางลงหรือไม่มีความหมายเชิงเนื้อหาเหลืออยู่เลย แต่จะแสดงคุณสมบัติทางไวยากรณ์ให้กับรูปภาษาที่ปรากฏร่วม (กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์, 2559; Traugott, 2003) นอกจากนั้นแล้ว Traugott (2003) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์นี้ยังครอบคลุมไปถึงการที่รูปภาษาที่เป็นรูปไวยากรณ์อยู่แล้วมีการปรับเปลี่ยนมาแสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่มากกว่าเดิม (more grammatical) อีกด้วย

กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์ (2559) ได้กล่าวถึงแนวทางการศึกษาการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ 2 แนวทาง โดยแนวทางแรกซึ่งเป็นที่นิยมในการศึกษากระบวนการนี้เป็นการศึกษาข้อมูลแบบข้ามสมัย (diachronic analysis) ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงประวัติโดยการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของภาษาต่างสมัย (language change) มุ่งพิจารณาเส้นทาง (pathway) การเปลี่ยนแปลงจากรูปภาษาต้นแหล่งไปสู่รูปไวยากรณ์ ในขณะที่แนวทางการศึกษาอีกแนวทางหนึ่งจะเป็นการศึกษาข้อมูลแบบเฉพาะสมัย (synchronic analysis) ซึ่งมุ่งพิจารณาไปที่การขยายความหมายและหน้าที่ของรูปภาษา ณ จุดใดจุดหนึ่งของกาลเวลาที่สะท้อนให้เห็นผ่านการใช้ภาษาจริง เนื่องจากผู้พูดจะต้องปรับการใช้ภาษาให้เหมาะสมไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ รูปภาษาหนึ่ง ๆ จึงมีการขยายความหมายหรือปรับหน้าที่ให้เหมาะสมกับบริบทการใช้ภาษาดังกล่าว การศึกษาตามแนวทางนี้จึงมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อที่ว่ากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็นปรากฏการณ์ทางวากยสัมพันธ์ (syntax) และวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเฉพาะสมัย มุ่งศึกษาการขยายความหมายและหน้าที่ของคำว่า เวลา จากข้อมูลภาษาไทยสมัยปัจจุบันเพื่อนำเสนอถึง “แนวโน้ม” หรือ “ร่องรอย” ของการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ของคำ ๆ นี้ ไม่ได้มุ่งวิเคราะห์เส้นทางเปลี่ยนแปลงทางภาษาจากการเปรียบเทียบข้อมูลต่างสมัยซึ่งจะครอบคลุมกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์

โดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้คำว่า “การขยายหน้าที่” แทน “การกลายเป็นรูปไวยากรณ์” ในบทความนี้

2.1.2 กลไกในการขยายความหมายและการขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์

กระบวนการขยายความหมายและขยายหน้าที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางภาษาที่เรียกว่า กลไกการวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์โครงสร้างของรูปภาษาต่างไปจากเดิม แต่ตัวรูปภาษายังคงเหมือนเดิม (Langacker, 1977, p. 58) โดยกลไกนี้จะเกี่ยวข้องกับ การเปลี่ยนแปลงในระดับลึกหรือระดับโครงสร้าง (deep structure) พิจารณาการปรับเปลี่ยนไปของคุณสมบัติทางวิยาศาสตร์หน่วยคำ วากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ของรูปภาษา ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปภาษาในระดับผิว (surface structure) อย่างไรก็ตาม กระบวนการขยายความหมายและขยายหน้าที่นอกจากจะเป็นเรื่องของกลไกทางภาษาแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับ ปริชาณ (cognition) อย่างเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากกระบวนการทางปริชาณ (cognitive process) เป็นปัจจัยสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษา โดยกระบวนการทางปริชาณทำให้รูปภาษาเกิดการขยายความหมาย และส่งผลให้เกิดการขยายหน้าที่ตามมา กล่าวคือ เมื่อเกิดความหมายใหม่ที่ขยายออกมาก็จะส่งผลให้เกิดการวิเคราะห์ใหม่นั้นเอง

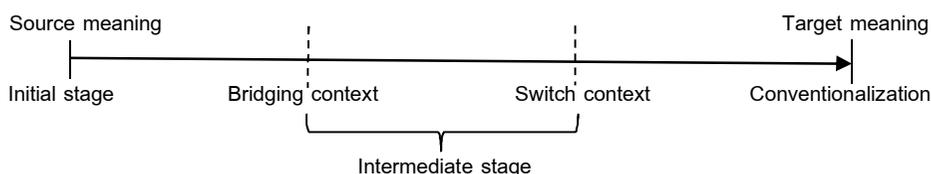
กระบวนการทางปริชาณหลักๆ ที่ผลักดันให้เกิดการขยายความหมายและขยายหน้าที่ที่ถูกกล่าวถึงมากก็คือ อุปลักษณ์ (metaphor) และนามนัย (metonymy) (กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์, 2559, น. 61) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เสนอโดย Lakoff and Johnson (1980) โดยอุปลักษณ์จะเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการขยายความหมายแบบข้ามวงความหมาย เป็นการเปรียบเทียบถ่ายโยงความหมายระหว่างสองวงความหมายที่อยู่ต่างแหวดวงแต่มีความสัมพันธ์กันในแง่ของการมีความคล้ายคลึงกันในบางประการ โดยในการถ่ายโยงความหมายจะมีการถ่ายโยงจากวงต้นทาง (source domain) ซึ่งเป็นความหมายที่มีความเป็นรูปธรรมหรือจับต้องน้อยกว่า ไปสู่วงความหมายปลายทาง (target domain) ที่เป็นนามธรรมหรือจับต้องมากกว่า ในขณะที่นามนัยจะเป็นการถ่ายโยงความหมายจะมีลักษณะเชื่อมโยงความหมายในแหวดวงเดียวกัน (single domain) เกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุมานทางวจนปฏิบัติ โดยนามนัยจะก่อให้เกิดความหมายบ่งชี้เป็นนัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายต้นแหล่ง ความหมายบ่งชี้เป็นนัยนี้เป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ ในการใช้ภาษาจริง เช่น ความหมายทางไวยากรณ์ ผู้ใช้ภาษาสามารถทำความเข้าใจความหมายดังกล่าวจากการอนุมานจากบริบทและสถานการณ์นั้น ๆ และเมื่อมีความถี่ในการใช้รูปภาษานั้นในการสื่อถึงความหมายที่ได้จากการอนุมานดังกล่าวในกลุ่มผู้ใช้ภาษา ความหมายนั้นก็จะเป็นกลายเป็นความหมายประจำรูปอีกความหมายหนึ่งในที่สุด ในสถานการณ์ใช้ภาษาจริงเราจะพบว่าถ้อยคำ แต่ละถ้อยคำจะมีได้

ทั้งความหมายเชิงเนื้อหาหรือเชิงอรรถศาสตร์ (semantic meaning) ที่มีความคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลงตามบริบทการสื่อสาร และความหมายเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatic meaning) ซึ่งต้องอาศัยการอนุมานเนื่องจากเป็นความหมายแฝงที่อยู่เบื้องหลังรูปภาษา ดังนั้นนามนัยจึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์และแนวต่อเนื่องระหว่างอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ซึ่งแท้จริงแล้วไม่สามารถแยกขาดจากกันได้อย่างชัดเจน (Panther & Thornburg, 2007, pp. 248-249)

2.1.3 ความสำคัญของบริบทที่มีผลต่อการขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์

การพัฒนาไปสู่ความหมายและหน้าที่เชิงไวยากรณ์ไม่ได้เป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด กล่าวคือ ไม่ได้เป็นการที่รูปภาษาเปลี่ยนแปลงโดยตรงจากความหมายต้นแหล่ง (source meaning) ไปเป็นความหมายเชิงไวยากรณ์ซึ่งเป็นความหมายเป้าหมาย (target meaning) ด้วยตัวเองโดยตรงทันที แต่เกิดจากการปรากฏในบริบทเฉพาะต่าง ๆ (specific contexts) ในระยะระหว่างกลาง (intermediate stage) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงย่อย ๆ ก่อนกลายเป็นรูปไวยากรณ์ที่มีความหมายประจำรูป โดยเมื่อรูปภาษามีการปรากฏในบริบทใด บริบทนั้นจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาคุณสมบัติทางด้านวิชาหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ (morphosyntactic change) รวมไปถึงคุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ (semantic change) (Bybee, 2003; Heine, 2002; Traugott, 2003) ดังนั้นการวิเคราะห์บริบทจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เข้าใจถึงการพัฒนาความหมายการขยายหน้าที่ของรูปภาษานั้น ๆ

Heine (2002) ได้กล่าวถึงการขยายความหมายและหน้าที่เชิงไวยากรณ์ว่าเป็นกระบวนการแบบต่อเนื่องค่อยเป็นค่อยไป (gradualness) โดยมีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงย่อย ๆ ที่มีบริบททางโครงสร้างหรือทางวิชาหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ รวมถึงบริบททางวัจนปฏิบัติ เป็นปัจจัยเอื้อให้ความหมายต้นแหล่งค่อย ๆ พัฒนาไปสู่ความหมายและหน้าที่ใหม่ในเชิงไวยากรณ์ Heine ได้เสนอกรอบความคิด (scenario) เกี่ยวกับแนวต่อเนื่อง (continuum) ของบริบทในการขยายความหมายหน้าที่ทางไวยากรณ์ไว้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 พัฒนาการทางความหมายเชิงไวยากรณ์โดยพิจารณาจากบริบท (ปรับจาก Heine, 2002, p. 86)

ในบริบทแรกเริ่ม (initial stage) รูปภาษาจะมีความหมายในเชิงเนื้อหาซึ่งเป็นการตีความความหมายดั้งเดิมที่เป็นต้นแหล่ง (source meaning) ก่อนขยายไปสู่ความหมายและหน้าที่ใหม่ในเชิงทางไวยากรณ์ซึ่งเป็นความหมายเป้าหมาย (target meaning) เมื่อรูปภาษามีการปรากฏในบริบทเชื่อม (bridging context) ซึ่งเป็นบริบทที่ทำให้เกิดความหมายบ่งชี้เป็นนัยจากการสนทนาหรือความหมายอนุมานทางวัจนปฏิบัติ บริบทชนิดนี้อาจนำไปสู่ความหมายเชิงไวยากรณ์เนื่องจากเป็นบริบทที่กระตุ้นและเอื้อให้ผู้ใช้งานภาษาสามารถอนุมานถึงความหมายเป้าหมายได้อย่างไรก็ตามในการตีความบริบท ความหมายต้นแหล่งจะยังคงมีความโดดเด่นมากกว่า จากนั้นรูปภาษาจะมีการปรากฏในบริบทเปลี่ยน (switch context) ซึ่งเป็นบริบทเฉพาะที่ผู้ใช้ภาษาไม่สามารถตีความจากความหมายต้นแหล่งได้ แต่จำเป็นต้องอาศัยความหมายเป้าหมายในการตีความบริบท โดยมีความหมายต้นแหล่งเป็นอยู่เบื้องหลังที่ยังสามารถอนุมานถึงได้ กล่าวคือบริบทเปลี่ยนจะเป็นบริบทที่จะนำไปสู่การขยายความหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์อย่างชัดเจน และหลังจากนั้นความหมายเป้าหมายจะกลายเป็นความหมายประจำรูปอย่างสมบูรณ์ (conventionalization) ได้ เมื่อรูปภาษาสามารถปรากฏในบริบทอื่นๆ ที่ผู้ใช้ภาษาไม่สามารถอนุมานความหมายดั้งเดิมได้อีกต่อไป พิสูจน์ได้จากกรณีที่รูปภาษาแสดงความหมายต้นแหล่งและความหมายปลายทางสามารถปรากฏร่วมกันได้ เนื่องจากความหมายทั้งสองได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจนแล้วนั่นเอง

2.2 การศึกษาเกี่ยวกับการขยายหน้าที่ของคำนามเป็นสันธานนามในภาษาไทย

ในการขยายความหมายและหน้าที่เชิงไวยากรณ์ที่รูปภาษาต้นแหล่งเป็นคำนามในภาษาไทยนั้น การศึกษาภาพรวมของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในภาษาไทยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของ Bisang (1996) พบรูปไวยากรณ์ที่กลายมาจากคำนาม 6 ประเภท ได้แก่ คำลักษณนามบอกจำนวนนับ (numeral classifier) คำบอกหมวดหมู่ (class noun) ตัวบ่งชี้จำนวน (marker of number) ตัวบ่งชี้ความเป็นเจ้าของ (marker of possession) คำนามแสดงความสัมพันธ์ (relational noun) และคำสันธานนาม (conjunctive noun)

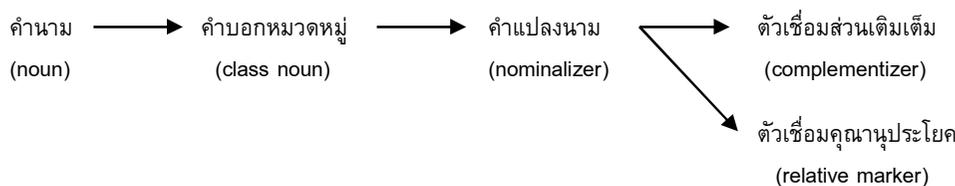
ในส่วนการศึกษการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จากคำนามมาสู่คำสันธานนามนั้น งานวิจัยของ Kullavanijaya (2008) ได้ทำการศึกษเปรียบเทียบข้อมูลภาษาไทยแบบข้ามสมัยเพื่อวิเคราะห์พัฒนาการของคำว่า *ที่* ใน 4 สมัย คือ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง และสมัยปัจจุบัน จากการศึกษพบว่าคำว่า *ที่* ในสมัยปัจจุบันได้มีการขยายความหมายและหน้าที่แตกต่างไปจากเดิม และคำว่า *ที่* ที่เป็นคำสันธานนามก็เป็นรูปไวยากรณ์ประเภทหนึ่ง queปรากฏบนเส้นทางกลายเป็นรูปไวยากรณ์ (grammaticalization path) ของคำนาม *ที่* ด้วย

โดยคำสันธานนาม ที่ พบมีหน้าที่ได้หลากหลาย คือ หน้าที่เป็นคำเชื่อมคุณาปุระโยค (relative marker) และตัวนำส่วนเติมเต็ม (complementizer)

แผนภาพที่ 2 เส้นทางการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ของคำว่า ที่ (Kullavanijaya, 2008, p. 463)

นอกจากนั้น ในงานวิจัยในอดีตของ Bisang (1996) ก็ได้ศึกษาการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ของคำนามในภาษาไทยมาสู่คำสันธานนามไว้ โดยศึกษาคำว่า ที่ ในภาษาไทย เช่นเดียวกันกับ Kullavanijaya แต่เป็นการศึกษาแบบพิจารณาข้อมูลเฉพาะสมัย จากการศึกษา Bisang ได้เสนอเส้นทางในการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ของคำว่า ที่ ไว้ดังนี้

แผนภาพที่ 3 เส้นทางการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ของคำว่า ที่ (Bisang, 1996, p. 554)

ในงานวิจัยนี้ Bisang ยังได้กล่าวถึงคำว่า เวลา ว่าเป็นคำสันธานนามอีกหนึ่งคำที่เป็นที่รู้จักกันดีและมีการพัฒนามาจากคำนามเช่นกัน อย่างไรก็ตามในส่วนนี้ Bisang ไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับแนวโน้มหรือขั้นตอนในการขยายความหมายและหน้าที่ของคำว่า เวลา ไว้เพียงแต่ยกตัวอย่างการปรากฏในประโยคเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นคำสันธานนามอีกคำหนึ่งที่พบเท่านั้น

จากเส้นทางในการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ของคำว่า ที่ ไปเป็นคำสันธานนามของ Kullavanijaya และ Bisang ข้างต้น จะพบว่าขั้นตอนย่อยๆ ระหว่างเส้นทางนั้นมีความแตกต่างกันที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากการศึกษาในแนวทางที่แตกต่างกัน การศึกษาแบบข้ามสมัยของ Kullavanijaya จะนำเสนอขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงจากการเปรียบเทียบข้อมูลภาษาต่างสมัย และระบุเส้นทางของการเปลี่ยนแปลงที่พบ ในขณะที่การศึกษาของ Bisang จะมุ่งพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูลภาษาเฉพาะสมัยซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการขยายความหมายและขยายหน้าที่อันจะแสดง “แนวโน้ม” ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าเส้นทางใน

การกลายมาเป็นคำสันธานนามของทั้งสองงานวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ พัฒนามาจากรูปภาษาต้นแหล่งที่เป็นคำนาม

3. ข้อมูลและวิธีการศึกษา

บทความนี้มุ่งศึกษาข้อมูลเฉพาะสมัย ผู้วิจัยได้ทำเก็บรวบรวมตัวอย่างข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ 2 (Thai national Corpus II) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2558) 5 ประเภท มาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ เรื่องแต่ง (fiction) ข่าว (newspaper) งานเขียนกึ่งวิชาการ (non-academic) งานเขียนทางวิชาการ (academic) และเบ็ดเตล็ด² (miscellany) โดยศึกษาคำว่า เวลา ในทุกๆ การปรากฏภายในโครงสร้างประโยคภาษาไทย ยกเว้นคำว่า เวลา ที่ปรากฏเป็นคำประสม (compound) และวลีจำเพาะ (phraseological unit) รวมได้จำนวนทั้งสิ้น 2,988 ตัวอย่าง จากข้อมูลตัวอย่างที่เก็บทั้งหมด 3,000 ตัวอย่าง จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์จำแนกคุณสมบัติทางวิทย์หน่วยคำและวากยสัมพันธ์ของคำว่า เวลา และศึกษาการขยายความหมายและหน้าที่ในเชิงเนื้อหาไปสู่เชิงไวยากรณ์ของคำๆ นี้ โดยพิจารณาจากบริบทที่รูปภาษามีการปรากฏ

4. คุณสมบัติทางวิทย์หน่วยคำและวากยสัมพันธ์ของคำว่า เวลา ในภาษาไทย

คำว่า เวลา ในภาษาไทยเป็นคำที่มีความหลากหลายทั้งในด้านความหมายและหน้าที่ ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะอธิบายถึงคุณสมบัติทางวิทย์หน่วยคำและวากยสัมพันธ์ของคำๆ นี้ ซึ่งมีการปรากฏเป็นได้ทั้งคำนามในลักษณะต่างๆ และเป็นคำเชื่อมอนุพจน์ พร้อมทั้งอธิบายความสัมพันธ์หรือการปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ ในประโยค

4.1 เวลา ปรากฏเป็นคำนาม

ในภาษาไทยปัจจุบัน พบการปรากฏคำว่า เวลา ที่เป็นคำนาม ทั้งในลักษณะที่เป็นคำนามเดี่ยว คำนามที่มีส่วนขยาย และคำลักษณนาม โดยในแต่ละลักษณะการปรากฏก็จะมีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไป

---

² ข้อมูลประเภทเบ็ดเตล็ดในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ 2 ประกอบด้วยข้อมูลจากงานเขียนที่หลากหลาย อาทิเช่น โฆษณา ชีวประวัติ ศาสนา เศรษฐกิจการเงินการพาณิชย์ อีเมล บล็อก เรียงความ เอกสารหน่วยงาน คู่มือ จดหมาย

4.1.1 เวลา ปรากฏเป็นคำนามเดี่ยว

คำว่า เวลา ที่เป็นคำนามเดี่ยวพบการปรากฏเป็นอาร์กิวเมนต์บังคับปรากฏ (obligatory argument) ในประโยค กล่าวคือ เป็นส่วนเติมเต็มที่จำเป็นให้กับภาคแสดงในการทำประโยค มีโครงสร้างและใจความที่สมบูรณ์ โดยปรากฏได้ในตำแหน่งที่หลากหลาย ได้แก่ ตำแหน่งประธานของประโยค และตำแหน่งกรรมตรงของกริยาที่ต้องการหน่วยกรรม ได้แก่ สกรรมกริยา และกริยาทวิกรรม หรือในตำแหน่งหน่วยเติมเต็มจำเป็นของวิกตรกริยา

คำนาม เวลา ที่ปรากฏและทำหน้าที่เป็นประธานของประโยคจะบังคับผู้กระทำ (agent) ดังนั้นความหมายของ เวลา ในลักษณะการปรากฏนี้จะอยู่ในแวดวงความเป็น “ตัวกระทำ” (agentive sense) ซึ่งสามารถกระทำเหตุการณ์หรือก่อให้เกิดผลกระทบทำให้สิ่งอื่นเกิดการเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม ดังตัวอย่างการปรากฏในประโยค เช่น

- (1) เวลาทำให้ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปหมดแล้ว
- (2) เวลาเป็นชนวนทำให้ห่าง มีส่วนมาก ๆ ทำให้ห่างกัน
- (3) อึ้ง เชื่อว่าภูมิอากาศบนป่วนทั่วโลกเป็นอาการที่โลกปรับสมดุลตัวเอง เมื่อโลกถูกสูบและดึงสิ่งที่มีอยู่ในตัวไปใช้มาก เวลา จะดึงสมดุลกลับมา

ส่วนคำนาม เวลา ที่เป็นหน่วยกรรมตรงในโครงสร้างอาร์กิวเมนต์ของสกรรมกริยาและกริยาทวิกรรม ซึ่งเป็นกริยาที่ต้องการหน่วยกรรมเพื่อมารองรับการกระทำ จะมีการปรากฏตามหลังสกรรมกริยาหรือกริยาทวิกรรมในประโยคเสมอ ดังในตัวอย่างประโยค (4) - (9) แสดงการปรากฏร่วมกับสกรรมกริยา และตัวอย่างประโยค (10) แสดงการปรากฏร่วมกับกริยาทวิกรรม

- (4) โอเค ไม่เสียเวลาก็ไม่เสียเวลา
- (5) พอดีวันนั้นมีเวลา เลยมา
- (6) งานนี้กลายเป็นงานใหญ่ที่ต้องใช้ทั้งเวลา กำลังคน โดยเฉพาะช่างฝีมือ และที่สำคัญกำลังทรัพย์จำนวนมาก
- (7) หนูแบ่งเวลาได้
- (8) กฎเหล็ก 9 ข้อ ของนายอภิสิทธิ์คงขึ้นสนิมหมดแล้ว มาตราฐานการสอบสวนทุจริตจึงเป็นไปแบบลูปหน้าปะจุมก ซื้อเวลาแบบขอไปที
- (9) ดูรูปกับอ่านมันไปยั้งงั้นแหละ ฆ่าเวลาเล่น
- (10) เชื้อฉนั้นเถอะ กลับไปเสียก่อน ให้เวลาตัวเองให้มากกว่านี้อีกสักหน่อย

นอกจากการปรากฏร่วมกับสกรรมกริยาที่เป็นกริยาตัวเดียวในประโยคแล้ว คำว่า เวลา ยังมีการปรากฏร่วมในหน่วยสร้างกริยาเรียง (serial verb construction) ที่มีกริยาตัวแรกเป็นสกรรมกริยา โดยจะอยู่ในตำแหน่งหน่วยกรรมของกริยาตัวแรกนั้น ดังในตัวอย่างประโยค เช่น

- (11) แววันกินข้าวกลางวันเร็ว เพื่อเอาเวลาไปอ่านหนังสือและทบทวนบทเรียน พอเข้าห้องเรียน
- (12) ฉันบอกพ่อว่าอยากจะใช้เวลาพิสูจน์เขาให้มากขึ้นอีกด้วยตัวเอง
- (13) ฉันอุตสาห์ลงทุนขอให้เขาสละเวลามาให้เลยนะ
- (14) สวาน้อยผมสั้นถอนหายใจซ่า ๆ ก่อนจะเริ่มเปิดปากพูดหลังจากปล่อยเวลาทิ้งไปห้านาที

สำหรับวิกิถรรณกริยา ซึ่งเป็นกริยาที่ไม่มีความหมายสมบูรณ์ในตัว เช่น เป็น เหมือน คล้าย เท่า เป็นต้น กริยาเหล่านี้ล้วนต้องอาศัยส่วนเติมเต็มซึ่งอาจเป็นคำนามหรือคำสรรพนาม มาต่อท้ายเพื่อช่วยขยายความให้ได้ใจความที่สมบูรณ์ การปรากฏร่วมกับกริยาประเภทนี้ คำนาม เวลา จะปรากฏในตำแหน่งตามท้าย ทำหน้าที่เสมือนเป็นหน่วยกรรมตรงในโครงสร้างอากิวเมนต์ของกริยาในลักษณะเช่นเดียวกับการปรากฏร่วมกับสกรรมกริยาและกริยาวิกรรม ตัวอย่างประโยค เช่น

- (15) กาลเทศะ หมายถึง เวลา และ/หรือสถานที่ของการพูดหรือการใช้ภาษา
- (16) สิ่งที่ทุกคนมีเท่ากันคือ เวลา ไม่สามารถซื้อหาเพิ่มเติมได้

ในด้านความหมาย คำว่า เวลา ในลักษณะการปรากฏเป็นหน่วยกรรมของกริยาเหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้วจะแสดงผ่านแวดดวงมโนทัศน์สิ่งไม่มีชีวิต (inanimate) ซึ่ง เวลา จะถูกมองว่าเป็นเสมือน “สิ่งของ” (object sense) ดังแสดงให้เห็นจากการปรากฏร่วมกับกริยา เช่น เอา ใช้ มี เสีย ซื่อ ให้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม คำว่า เวลา ในลักษณะการปรากฏนี้สามารถมีความหมายใน แวดดวง “สิ่งมีชีวิต” (animate sense) ได้ เช่น เมื่อปรากฏร่วมกับกริยา ฆ่า ซึ่งเป็นกริยาต้องการการกรผู้รับการกระทำ (patient) ที่เป็นสิ่งมีชีวิต ดังในตัวอย่างประโยค (9)

4.1.2 เวลา ที่ปรากฏเป็นคำนามที่มีส่วนขยาย

คำนาม เวลา สามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายนาม (noun modifier) ได้เช่นเดียวกับคำนามอื่น ๆ ทั่วไป ดังเช่นในประโยคตัวอย่างต่อไปนี้

- (17) วิทย์บอกเทียบเวลา ๒๐ นาฬิกา
- (18) นาฬิกาของเรายังเป็นเวลาสวีเดน สองทุ่มครึ่ง
- (19) เอละ ผัดไทยเรียบร้อยแล้ว ได้เวลาอาหารกลางวันแล้วคุณปู่
- (20) เวลา 07.30 น. ตัวแทนผู้ประกอบการรถแท็กซี่ได้นำรถแท็กซี่เกือบ 50 คัน ปิดล้อมด้านหน้ากระทรวงคมนาคม

- (21) ช่วยตามอรรถกถาด้วยนะ แล้วเตรียมบอกคนอื่นในแผนกได้เลยว่า
ต่อไปนี่คงไม่ได้กลับบ้านเวลาเดิมแน่
- (22) ขึ้นชื่อว่าอุบัติเหตุแล้ว ย่อมจะเกิดขึ้นเมื่อใด เวลาใด สถานที่ไหนๆ ได้ทั้งนั้น
- (23) ความรักที่เคยคิดว่ามากมายเพียงพอก็กลับเปลี่ยนแปลง มันเย็นเยือกจน
เกือบชินชาในเวลาเพียงชั่วข้ามคืน
- (24) ในเวลา 1 ปี หัวใจเต้นถึง 36,792,000 ล้านครั้ง

จากประโยคตัวอย่างข้างต้น จะสังเกตได้ว่า คำนาม เวลา ซึ่งมีส่วนขยายในระดับคำหรือวลี สามารถปรากฏได้ในตำแหน่งที่เป็นอาร์กิวเมนต์บังคับปรากฏ (obligatory argument) และโดยมากจะแสดงความหมายผ่านแฉวง “สิ่งของ” เช่นเดียวกันกับการปรากฏเป็นคำนามเดี่ยว ดังในตัวอย่าง (17) - (19) และยังสามารถปรากฏในตำแหน่งอาร์กิวเมนต์ไม่บังคับปรากฏ (optional argument) เมื่อปรากฏเป็นส่วนหนึ่งในหน่วยวลีที่ทำหน้าที่เป็นวลีสั้นขยายรวม (adverbial phrase) การปรากฏเช่นนี้ พบว่าคำนาม เวลา และส่วนขยายจะมีการแสดงความหมายในแฉวงที่เป็นนามธรรมซึ่งมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น ในประโยค (20) - (22) แสดงความหมายในการเป็น “จุดเวลา” (temporal point sense) ที่การกระทำหรือเหตุการณ์ในประโยคเกิดขึ้นโดยตรง และในประโยค (23) - (24) จะแสดงถึง “ระยะความยาวนาน” (duration sense)

นอกจากการปรากฏร่วมกับส่วนขยายในระดับคำหรือวลีแล้ว คำนาม เวลา ยังสามารถปรากฏร่วมกับส่วนขยายในระดับอนุภาค ซึ่งก็คือ หน่วยสร้างคุณานุประโยค (relative clause) โดยจะมีคำเชื่อมอนุภาคได้แก่คำว่า ที่ หรือ อัน พบการปรากฏร่วมกับส่วนขยายเช่นนี้ทั้งในตำแหน่งอาร์กิวเมนต์บังคับปรากฏและอาร์กิวเมนต์ไม่บังคับปรากฏ สำหรับการอธิบายและยกตัวอย่างการปรากฏของคำว่า เวลา ในลักษณะนี้ เพื่อความชัดเจน ผู้วิจัยจะกำกับเครื่องหมาย [ ] ในส่วนที่เป็นหน่วยสร้างคุณานุประโยคที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายนาม

เมื่อคำนาม เวลา และคุณานุประโยคที่เป็นส่วนขยายปรากฏเป็นประธานของประโยคหรือเป็นหน่วยกรรมของสรรณกริยาหรือวิกตรกริยา คำนาม เวลา และส่วนขยายนั้นจะแสดงการเป็นอาร์กิวเมนต์บังคับปรากฏ และความหมายของคำว่า เวลา ในลักษณะการปรากฏเช่นนี้ ยังคงแสดงผ่านแฉวงที่มีความเป็นรูปธรรมเช่นเดิม ก็คือ เป็น “ตัวกระทำ” หรือ “สิ่งของ” ตัวอย่างเช่น

- (25) เวลา[ที่ผ่านมา]ทำให้เราเข้าใจท่านขึ้นเรื่อย ๆ และดูแลท่านดีขึ้นเรื่อย ๆ
- (26) ทุกครั้งที่ว่างจากการทำงานและเล่นดนตรี เหวินจะใช้เวลา[ที่เหลือ] หมกไปกับการอ่านหนังสือที่หอสมุดแห่งชาติซึ่งอยู่ไม่ไกลจากที่พักของเขา
- (27) ถึงเธอจะคืนเงินมาให้ฉัน แต่ก็คืนเวลา[ที่เสียไป]ไม่ได้
- (28) พอมีเวลา[ที่จะเตร็ดเตร่เดินชมทะเลเงินยามค่ำคืนได้] อีกพักใหญ่

- (29) ชาวอะไรหนอที่มุ่งการเมืองและการทหารอย่างเอาเป็นเอาตาย เอาเวลา [อันมีค่า] ให้รัฐสภาเล่นเกมการเมืองอย่างปลิววันสะบัดหันแหลก
- (30) สิ่งที่ท่านเน้นมากคือเรื่องการใช้ชีวิตอยู่ในปัจจุบันขณะ ปัจจุบันเป็นเวลา [อันประเสริฐสุด]

สำหรับการปรากฏในตำแหน่งอาร์กิวเมนต์ไม่บังคับปรากฏ คำนาม เวลา และ คุณานุประโยคที่มาขยาย หากมีคำเชื่อมอนุพากย์คือคำว่า อัน จะปรากฏเป็นอาร์กิวเมนต์ไม่บังคับปรากฏเมื่ออยู่ตามหลังคำบุพบท และเป็นส่วนหนึ่งของบุพบทวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นวลีส่วนขยายรวมให้กับประโยค เช่นในตัวอย่าง (31) - (32)

- (31) เราไม่อยากได้เงินใดๆ จากโรงพยาบาล แต่อยากถามหาความรับผิดชอบที่เราต้องสูญเสียคุณนายไปก่อนเวลา[อันควร]
- (32) พระเมรุมาศพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้รับการออกแบบและก่อสร้างในเวลา[อันเร่งรัด]

ในขณะเดียวกัน ก็พบการปรากฏร่วมกับคำบุพบทในลักษณะเช่นเดียวกันเมื่อคำเชื่อมอนุพากย์คือคำว่า ที่

- (33) เราไปพบอาจารย์พลที่สโมสรกีฬาวิตยาตามเวลา[ที่นัดกันเอาไว้]
- (34) อุบัติเหตุทางรถยนต์หลาย ๆ ราย เกิดจากการที่คนขับหลับในเวลา[ที่นั่งขับรถอยู่]

อย่างไรก็ตาม นอกจากการปรากฏในลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังพบข้อสังเกตที่น่าสนใจซึ่งเป็นลักษณะการปรากฏที่ไม่พบในกรณี คำเชื่อมอนุพากย์เป็นคำว่า อัน ก็คือ คำนาม เวลา และ คุณานุประโยคที่มาขยายที่มีคำเชื่อมอนุพากย์เป็นคำว่า ที่ สามารถปรากฏได้โดยไม่ต้องตามหลังคำบุพบท มีการปรากฏในประโยคในลักษณะคล้ายกับหน่วยสร้างวิเศษคุณานุประโยค (adverbial clause) โดยคำนาม เวลา และส่วนขยายที่เป็นคุณานุประโยคนี้ จะอยู่ในตำแหน่งอาร์กิวเมนต์ไม่บังคับปรากฏ และทำหน้าที่ขยายอนุพากย์หลักที่ปรากฏร่วมเช่นเดียวกับอนุประโยคในวิเศษคุณานุประโยค ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

- (35) ก. เวลา[ที่เราเอ่ยถึงเขา] เราจะนึกถึงทั้งหมดตั้งแต่ที่ต่อจากสะโพกเราลงไปจนถึงฝ่าเท้า แต่จริงๆ ตามตำราแล้ว “เขา” คือแค่ท่อนระหว่างข้อเท้ากับเข่าเท่านั้น
- (36) ก. บักรู้สึกว่าเราเป็นคนทีหารองเท้าที่เข้ากับตัวเองได้ยากมาก ดังนั้นเวลา[ที่ออกแบบ] ก็เลยจะเอาตัวเองเป็นหลัก

- (37) ก. คนกลุ่มนี้จะหยุดหึงดังายเวลา[ที่น้ำตาลในเลือดต่ำลง]
 (38) ก. จะให้ทุกอย่างคงที่เหมือนเดิมไม่ได้ ฉะนั้นเวลา[ที่มีอะไรเปลี่ยนแปลง]
 อยาไปรำพึงรำพันว่ามันไม่เหมือนเดิม

วลีสั้นขยายรวมในรูปที่เป็นคำนาม เวลา และส่วนขยายที่เป็นคุณานุประโยคในการปรากฏเช่นนี้ มีการแสดงความหมาย “เหตุการณ์คือจุดเวลา” (event as temporal point) โดยการกล่าวถึงเหตุการณ์แทนการอ้างถึงจุดเวลาโดยตรง และนอกจากนั้นเหตุการณ์นั้นยังแสดงการเป็น “จุดอ้างอิงเชิงเวลา” (temporal referential point) ให้กับเหตุการณ์ในอนุพากย์หลักที่ปรากฏร่วม

ทั้งนี้ทั้งนั้น การปรากฏเช่นนี้ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นหน่วยสร้างวิเศษณานุประโยค จากตัวอย่างประโยคข้างต้น จะเห็นได้ว่าไม่มีรูปภาษาใดที่เป็นตัวบ่งชี้อนุประโยคในหน่วยสร้างวิเศษณานุประโยค ถึงแม้คำว่า เวลา จะแสดงความหมายใกล้เคียงกับคำเชื่อมอนุพากย์ แต่ก็ยังคงแสดงความเป็นคำนามอยู่อย่างเด่นชัด เนื่องจากยังตามด้วยคุณานุประโยคซึ่งเป็นอนุประโยคขยายนาม ดังนั้น การปรากฏของคำว่า เวลา และส่วนขยายที่เป็นคุณานุประโยคในลักษณะเช่นนี้จึงจัดว่าเป็นเพียงนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นวลีสั้นขยายรวมเท่านั้น และนอกจากนั้น หากพิจารณาตัวอย่างประโยคจะพบว่าวลีสั้นขยายรวมนี้สามารถตามท้ายคำว่า ใน ซึ่งเป็นคำบุพบทได้ ดังจะแสดงให้เห็นในตัวอย่าง (35) ข. - (38) ข. ต่อไปนี้ โดยผู้วิจัยได้กำกับเครื่องหมาย ( ) เพื่อแสดงการเติมบุพบท ใน

- (35) ข. (ในเวลา[ที่เราเอ่ยถึงขา] เราจะนึกถึงทั้งท่อนตั้งแต่ที่ต่อจากสะโพกลงไปจนถึงฝ่าเท้า แต่จริงๆ ตามตำราแล้ว “ขา” คือแค่ท่อนระหว่างข้อเท้ากับเข่าเท่านั้น
 (36) ข. บักรู้สึกว่าเราเป็นคนที่ยารองเท้าที่เข้ากับตัวเองได้ยากมาก ดังนั้น(ในเวลา[ที่ออกแบบ] ก็เลยจะเอาตัวเองเป็นหลัก
 (37) ข. คนกลุ่มนี้จะหยุดหึงดังาย(ในเวลา[ที่น้ำตาลในเลือดต่ำลง]
 (38) ข. จะให้ทุกอย่างคงที่เหมือนเดิมไม่ได้ ฉะนั้น(ในเวลา[ที่มีอะไรเปลี่ยนแปลง]
 อยาไปรำพึงรำพันว่ามันไม่เหมือนเดิม

การที่นามวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นวลีสั้นขยายรวมของประโยคดังในตัวอย่างสามารถปรากฏตามหลังบุพบท ใน ได้เช่นนี้ อาจเป็นไปได้ว่า เดิมทีนามวลีนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของบุพบทวลีมาก่อน ดังเช่นในตัวอย่าง (34) แต่เนื่องจากในการปรากฏใช้ได้มีการละคำบุพบทไป

นอกจากข้อสังเกตต่างๆ ข้างต้นแล้ว ในการปรากฏใช้ภาษา อาจพบการใช้หน่วยสร้างคุณานุประโยคซึ่งเป็นส่วนขยายของคำนาม เวลา ในลักษณะที่เป็นการลดรูป (reduced relative

clause) โดยการละคำเชื่อมอนุพากย์ในประโยค ดังเช่นในประโยคต่อไปนี้ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่าการละคำเชื่อมอนุพากย์ ที่ไป

- (39) นั่งแก้ว ได้เวลา[หุงข้าวเย็น]แล้ว มายืนส่องกระจกอยู่ได้
- (40) รถกระเช้าสายนี้สร้างด้วยเทคนิคของประเทศออสเตรเลีย มีประกาศติดไว้คุยอวดว่าปลอดภัยมาก ๆ ย่นเวลา[เดินขึ้นซานชิงซัน บันได ๘,๐๐๐ ชั้น] ได้ถึงสามชั่วโมง
- (41) เขาชอบขบขริมฝีปากล่างในเวลา[เปลว] เช่น เมื่อกำลังตัดสินใจว่าจะเริ่มรับประทานอะไรในชาติดี เป็นต้น

4.1.3 เวลา ปรากฏเป็นคำลักษณนาม

คำลักษณนาม (classifier) เป็นคำนามชนิดเดียวที่มีความโดดเด่น คือ ไม่สามารถปรากฏโดยลำพังได้ กล่าวคือ จะต้องมีส่วนขยายที่เป็นคำคุณศัพท์หรือคำปริมาณปรากฏร่วมด้วยเสมอ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, กิติมา อินทรมพรรย์, และนัฐวุฒิ ไชยเจริญ, 2554, น. 82) คำว่า เวลา ที่ปรากฏเป็นคำลักษณนามจะปรากฏในหน่วยสร้างแสดงจำนวนนับ โดยอยู่ในตำแหน่งตามท้ายคำนามจำนวน (numeral noun) เสมอ ดังแสดงในตัวอย่างประโยค (28) - (31) โดยจะแสดงความหมายในการเป็น “จำนวนครั้ง” ของเหตุการณ์หรือการกระทำ

- (42) ทำบุญสามเวลาหลังอาหาร บวชนานจนบุญตกตะกอน ไส้แจ่วเลย
- (43) ข้าหลวงรุ่นใหญ่ รุ่นกลาง รุ่นเล็ก มีเงินเดือนคนละ 10 บาท 5 บาท 3 บาท รุ่นจิวได้คนละ 1 บาท มีอาหารกิน 4 เวลา
- (44) หุ่นคณะนายวิงรับงานเล่นในบ่อนอยู่แถววังหลังเป็นประจำ เรียกกันว่า งานหมาคือหมาเล่นเป็นเดือนโดยเล่นวันละสองเวลา
- (45) เพื่อให้ดียิ่งขึ้น หมอจะให้กินยาบำรุงเลือดที่มีธาตุเหล็ก เพอร์ริสซัลเฟต ครั้งละ ๑ เม็ด ๓ เวลา หลังอาหาร ก่อนจะเอาเลือด ๑ สัปดาห์

4.2 เวลา ปรากฏเป็นคำเชื่อมอนุพากย์

ในโครงสร้างประโยคความซ้อนจะประกอบไปด้วยอนุพากย์ 2 อนุพากย์ ได้แก่ อนุพากย์หลัก หรือที่เรียกว่ามุขประโยค (main clause) ซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากับประโยค ความเดียว เนื่องจากมีใจความสมบูรณ์ในตัวเองและสามารถปรากฏตามลำพังได้ และอีกหนึ่งอนุพากย์ก็คือ อนุพากย์รองหรืออนุประโยค (subordinate clause) ซึ่งเป็นอนุพากย์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายของอนุพากย์หลัก ไม่สามารถปรากฏโดยลำพังได้เนื่องจากมีใจความไม่สมบูรณ์ อนุประโยค

ที่ว่าจะมีลักษณะเป็นอาร์กิวเมนต์ไม่บังคับปรากฏ โดยเป็นส่วนที่จะปรากฏหรือไม่ปรากฏก็ไม่ส่งผลให้ประโยคผิดไวยากรณ์หรือมีใจความไม่สมบูรณ์ เนื่องจากโครงสร้างประโยคยังคงมี मुख्यประโยคซึ่งมีใจความครบบริบูรณ์อยู่แล้ว เพียงแต่อนุประโยคจะเป็นส่วนที่เพิ่มเติมเข้ามาช่วยขยายใจความหลักให้ชัดเจนหรือเจาะจงยิ่งขึ้น

- (46) ก. [ชาวฟิลิปปินส์บางส่วนจะดมแก้มซึ่งกันและกัน] [เวลาทักทาย]
 ข. ชาวฟิลิปปินส์บางส่วนจะดมแก้มซึ่งกันและกัน
 ค. * (พวกเขา) ทักทาย

จากตัวอย่างประโยคความซ้อน (46) ก. ประกอบไปด้วยอนุพากย์ 2 อนุพากย์ โดย ชาวฟิลิปปินส์บางส่วนจะดมแก้มซึ่งกันและกัน เป็น मुख्यประโยคที่มีใจความสมบูรณ์และสามารถปรากฏลำพังแม้ไม่มีอนุประโยคมาขยาย ดังแสดงใน (46) ข. ในขณะที่ (พวกเขา)ทักทาย เป็นอนุประโยค เนื่องจากยังมีใจความไม่สมบูรณ์และไม่สามารถปรากฏโดยลำพังได้ ทั้งสองอนุพากย์ในประโยคนี้มีการเชื่อมกันด้วยคำเชื่อมอนุพากย์ ซึ่งก็คือ คำว่า เวลา

การปรากฏเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ของคำว่า เวลา นี้ จะพบได้ในโครงสร้างประโยคความซ้อนประเภทวิเศษณานุประโยค ซึ่งเป็นประโยคความซ้อนที่มีอนุประโยคเป็นหน่วยสร้างวิเศษณานุประโยค (adverbial clause) ทำหน้าที่เสมือนเป็นคำวิเศษณ์ขยาย मुख्यประโยคที่ปรากฏร่วม โดยตำแหน่งของคำเชื่อมอนุพากย์ เวลา จะปรากฏอยู่หน้าหน้าอนุประโยคเสมอ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าคำเชื่อมอนุพากย์ เวลา มีหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้อนุประโยค และนอกจากนั้น ยังแสดงความหมายในเชิงวัจนปฏิบัติในการบ่งชี้การเกิดขึ้นพร้อมกัน (simultaneity) ของการกระทำหรือเหตุการณ์ในอนุประโยคและ मुख्यประโยค เนื่องจากการกระทำหรือเหตุการณ์ในอนุประโยคจะถูกนำมากล่าวถึงแทนจุดอ้างอิงเชิงเวลา (temporal referential point) ให้กับการกระทำหรือเหตุการณ์ใน मुख्यประโยคที่ปรากฏร่วม ดังในประโยคตัวอย่าง (47) - (52)

- (47) ทำไมพ่อจึงเวลาสอนน้องเท็น
 (48) คุณรู้สึกสบายใจขึ้นหรือเปล่าเวลาเดินไปไหนมาไหน
 (49) หนูเป็นกังวลมากเลยเวลาพูดกับพี่ หนูกลัวพี่จะเสียใจเรื่องที่พี่ตามอดนะ
 (50) เวลาก้าวขึ้นบันไดระวังกระโปรงหนอยสิ!
 (51) เฮ้ย เวลาเขาพูดนะ มองหน้าเขาด้วยนะ
 (52) เวลาเรามีความสุข เราก็อยากให้คนใกล้ตัว เพื่อนฝูง รวมทั้งคนรู้จักได้มี ความสุขไปกับเราด้วย

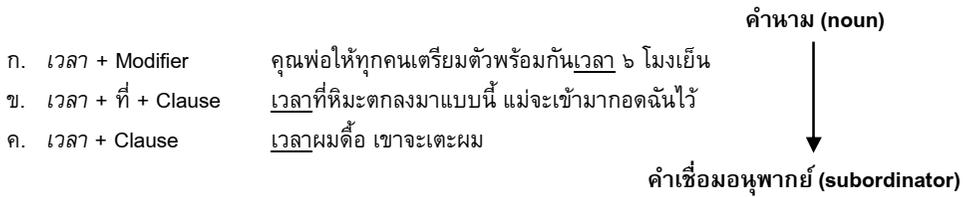
5. การขยายความหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า เวลา

จากการปรากฏในหน่วยสร้างต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าคำว่า เวลา มีหน้าที่ต้นแบบเป็นคำเนื้อหา คือ เป็นคำนาม โดยมีความหมายในแวดวงรูปธรรม ได้แก่ การเป็น “สิ่งมีชีวิต” “ตัวกระทำ” และ “วัตถุ” เมื่อปรากฏในโครงสร้างอาร์กิวเมนต์บังคับปรากฏ และเริ่มมีความหมายที่มีความซับซ้อนมากขึ้น อีกทั้งพบการแสดง ความหมายในแวดวงที่เป็นนามธรรม เมื่อมีการขยายการปรากฏที่กว้างขึ้นในตำแหน่งอาร์กิวเมนต์ไม่บังคับปรากฏ กล่าวได้ว่า บริบทที่ปรากฏเป็นอาร์กิวเมนต์ไม่บังคับปรากฏนี้เองมีการเอื้อให้เกิดการขยายความหมายและหน้าที่เชิงไวยากรณ์ซึ่งเป็นนามธรรมที่ซับซ้อนของคำว่า เวลา

จากคุณสมบัติทางวิยาศาสตร์หน่วยคำและวากยสัมพันธ์ของคำว่า เวลา แสดงให้เห็นการปรากฏในตำแหน่งอาร์กิวเมนต์ไม่บังคับปรากฏ โดยการปรากฏร่วมกับส่วนขยายในระดับคำหรือวลี รวมทั้งทำหน้าที่เป็นวลีสั้นขยายรวมของประโยค และมีการแสดง ความหมายในเชิงนามธรรม คือ เป็น “จุดเวลา” ดังในตัวอย่าง (20) - (22)

ต่อมา ความหมาย “จุดเวลา” ได้มีการขยายขอบเขตความหมายในบริบทที่คำว่า เวลา ปรากฏเป็นคำนามที่มีส่วนขยายเป็นหน่วยสร้างคุณานุประโยค ซึ่งอยู่ในตำแหน่งอาร์กิวเมนต์ไม่บังคับปรากฏ ดังในตัวอย่างประโยค (35) ก. - (38) ก. เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าบริบทนี้เอื้อให้เกิดการตีความในลักษณะของการใช้เหตุการณ์แทนการอ้างถึงจุดเวลาโดยตรง กล่าวคือ เหตุการณ์หรือการกระทำในคุณานุประโยคจะถูกมองว่าเป็นเสมือนจุดเวลา ส่งผลให้เกิดการแสดง ความหมาย “เหตุการณ์คือจุดเวลา” (event as temporal point) และด้วยหน้าที่ในการเป็นวลีสั้นขยายรวม จึงมีการขยายอนุพากย์หลักที่ปรากฏร่วมโดยแสดงการเป็น “จุดอ้างอิงเชิงเวลา” (temporal referential point) ให้กับเหตุการณ์ในอนุพากย์หลักด้วย

เมื่อคำว่า เวลา ปรากฏในบริบทที่เป็นหน่วยสร้างวิเศษณานุประโยคดังในประโยค ตัวอย่าง (47) - (52) ก็ได้แสดงให้เห็นว่า คำว่า เวลา ได้เกิดการสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม (decategorialization) ซึ่งเป็นคำนาม กลายเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ ดังจะสังเกตได้ว่า คำว่า เวลา ในบริบทนี้ไม่สามารถมีส่วนขยาย และไม่สามารถปรากฏเป็นหน่วยสร้างอาร์กิวเมนต์ของภาคแสดงเหมือนตอนที่มีฐานะเป็นคำนาม แต่จะปรากฏในตำแหน่งนำหน้าอนุประโยค ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมอนุประโยคที่ปรากฏร่วมนั้นเข้ากับमुख्यประโยค

แผนภาพที่ 4 เส้นทางการเปลี่ยนแปลงทางวิยาศาสตร์หน่วยคำและวากยสัมพันธ์ของคำว่า เวลา

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านหมวดคำและวากยสัมพันธ์แล้ว ในด้านความหมาย ก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยความหมายของคำว่า เวลา มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามการปรากฏอย่างมีนัยยะ เนื่องจากแต่ละความหมายมีความเชื่อมโยงกันอยู่ จากเดิมในบริบทที่ยังคงเป็นคำนามมีการแสดงความหมายนามธรรมในการเป็น “จุดเวลา” ได้มีการพัฒนามาสู่ “เหตุการณ์คือจุดเวลา” ซึ่งมีความซับซ้อนมากขึ้น และเมื่อปรากฏเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ คำว่า เวลา ได้มีการพัฒนามาสู่ความหมายเชิงไวยากรณ์ซึ่งเป็นนามธรรมที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าในบริบทนี้ความหมายแสดง “จุดเวลา” ได้เจือจางลง กลายเป็นความหมายที่อยู่เบื้องหลัง ในขณะที่ความหมายเชิงไวยากรณ์ในการเป็นคำเชื่อมอนุพากย์บังข้ออนุประโยคเด่นชัดขึ้นมาเป็นความหมายเบื้องหน้า และความหมายเชิงไวยากรณ์นี้มีความหมายเชิงวิจณปฏิบัติแฝงอยู่ โดยบริบทจะเอื้อให้เกิดการตีความว่า เหตุการณ์ในอนุประโยคเป็นเสมือนเป็นจุดอ้างอิงเชิงเวลา (temporal referential point) ขยายเหตุการณ์ในमुख्यประโยคที่ปรากฏร่วมกล่าวคือ บริบทการปรากฏเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ในหน่วยสร้างวิเศษณานุประโยคนี้ส่งผลให้เกิดการแสดงความหมาย “เหตุการณ์หนึ่งเป็นจุดอ้างอิงเชิงเวลาของอีกเหตุการณ์หนึ่ง” (an event as a temporal referential point of another event)

อย่างไรก็ตาม แม้ในบริบทที่คำว่า เวลา ปรากฏในตำแหน่งคำเชื่อมอนุพากย์ในหน่วยสร้างวิเศษณานุประโยคจะแสดงความหมายและหน้าที่ในการเป็นคำเชื่อมอนุพากย์บังข้ออนุประโยคที่ค่อนข้างเด่นชัด ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าคำว่า เวลา ในบริบทนี้มีการขยายมาสู่ความหมายประจำรูปแบบใหม่ (conventionalization) อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากยังสามารถแทรกภาษาอื่นระหว่างคำว่า เวลา และอนุประโยคที่ปรากฏร่วมได้

แม้ในประโยคตัวอย่าง (47) - (52) จะไม่ปรากฏรูปภาษาใดแทรกกลางระหว่างคำว่า เวลา กับอนุประโยคอยู่ แต่อย่างไรก็ตาม ประโยคเหล่านั้นยังสามารถแทรกคำว่า ที่ เข้าไปได้ โดยไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายทางวิจณปฏิบัติ และเมื่อแทรกคำว่า ที่ เข้าไปแล้ว จะสังเกตได้ว่าคำว่า ที่ แสดงการเป็นคำเชื่อมอนุพากย์บังข้อคุณานุประโยค

ตารางที่ 1

การขยายความหมายและหน้าที่เชิงไวยากรณ์ของคำว่า เวลา

การขยาย ความหมาย และหน้าที่	ความหมาย	หน้าที่ทาง ไวยากรณ์	หน่วยสร้าง ที่ปรากฏ	บทบาท ของหน่วยสร้าง
ระยะแรกเริ่ม (Initial stage)	จุดเวลา (temporal point)	คำนาม	วลีส่วขยายรวม (เวลา + Modifier)	ปรับทับเคลื่อน ให้แสดงความหมาย ในการเป็น “จุดเวลา” โดยตรง
ระยะระหว่างกลาง (Intermediate stage)	เหตุการณ์ เป็นจุดเวลา (event as temporal point)	คำนาม	วลีส่วขยายรวม (เวลา + ที่ + Clause)	ปรับทับเคลื่อนให้เกิดการ ตีความในลักษณะของ การใช้เหตุการณ์แทน การอ้างถึงจุดเวลา ความหมาย “จุดเวลา” โดยตรงเริ่มจางลง
	เหตุการณ์หนึ่ง เป็นจุดอ้างอิง เชิงเวลาของอีก เหตุการณ์หนึ่ง (an event as temporal referential point of another event)	คำเชื่อม อนุพากย์	คำเชื่อมอนุพากย์ใน หน่วยสร้าง วิเศษณานุประโยค (เวลา + Clause)	ปรับทับเคลื่อนให้ ความหมายและหน้าที่ ในการเป็นคำเชื่อม อนุพากย์เด่นชัดขึ้นมา เป็นความหมาย เบื้องต้น เอื้อให้ ตีความปรับทใน ลักษณะที่เหตุการณ์ ในอนุประโยคเป็น เสมือนจุดอ้างอิงเชิง เวลาให้แก่เหตุการณ์ ในमुखประโยค ส่งผล ให้ความหมาย “จุด เวลา” กลายเป็น ความหมายเบื้องหลัง
การกลายเป็น ความหมายประจำรูป (Conventionalization)	-	-	-	-

6. สรุป

คำว่า *เวลา* ในภาษาไทยปัจจุบัน เป็นอีกหนึ่งคำที่มีความหลากหลายทางด้านวิชา หน่วยคำและวากยสัมพันธ์ รวมทั้งทางด้านอรรถศาสตร์และหน้าที่ มีการปรากฏเป็นคำนามใน ลักษณะต่างๆ ได้แก่ คำนามเดี่ยวที่เป็นอาร์กิวเมนต์ประธาน และหน่วยกรรมตรงหรือส่วนเติมเต็ม จำเป็นของภาคแสดงในประโยค ปรากฏเป็นคำนามที่มีส่วนขยายทั้งในระดับคำหรือวลีและ ระดับอนุพากย์ และมีการปรากฏเป็นคำลักษณนาม นอกจากนั้นแล้วยังพบการปรากฏเป็น คำเชื่อมอนุพากย์ในหน่วยสร้างวิเศษณานุประโยค ซึ่งทำหน้าที่และแสดงความหมายทาง ไวยากรณ์อีกด้วย

การศึกษาขยายความหมายและหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า *เวลา* ตามแนวทางการศึกษาข้อมูลเฉพาะสมัย สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของเส้นทางการพัฒนาจากคำนามไปสู่ การเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ โดยในแต่ละระยะการเปลี่ยนแปลงไม่ได้มีขอบเขตที่แยกจากกัน อย่างชัดเจน เนื่องจากจะมีความสัมพันธ์และเป็นการพัฒนาต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ ตามแนวคิด เรื่องห่วงโซ่การกลายเป็นรูปไวยากรณ์ (grammaticalization chain) ที่เสนอโดย Heine (1992) โดยความหมายในระยะแรกเริ่มเป็นความหมายเชิงเนื้อหาที่แสดงออกในรูปภาษาที่เป็นคำนาม เป็นต้นแหล่งของการพัฒนามาสู่ความหมายที่ซับซ้อนมากกว่าในระยะต่อมาในบริบทที่คำนาม *เวลา* ปรากฏร่วมกับอนุประโยคขยายนาม จากนั้นความหมายนั้นก็จะเป็นต้นแหล่งของการ ขยายมาสู่ความหมายที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในเชิงไวยากรณ์ คือ เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ ซึ่งแม้จะ ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่าปัจจุบันคำว่า *เวลา* ได้พัฒนามาถึงระยะที่เกิดเป็นความหมายประจำ รูปใหม่ ทว่าความหมายและหน้าที่ที่ขยายออกมานี้ก็แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่จะเป็นต้นแหล่ง ของการขยายไปเป็นความหมายเป้าหมายในระยะการกลายเป็นความหมายประจำรูปต่อไปได้ ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง/References

- กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนาน. (2559). *กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ ฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2558). *คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ 2 (Thai National Corpus II)*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2561, สืบค้นจาก <http://www.arts.chula.ac.th/~ling/TNC/corp.php>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, กิตติมา อินทร์มพรรย์, และนัฐวุฒิ ไชยเจริญ. (2554). *โครงการไวยากรณ์ไทยฉบับครอบคลุมภาษาย่อย เล่มที่ 1 เรื่อง ไวยากรณ์ภาษาไทยมาตรฐาน (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Barcelona, A. (2000). Introduction The cognitive theory of metaphor and metonymy. In A. Barcelona (Ed.). *Metaphor and Metonymy at the crossroads*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Bisang, W. (1996). Areal typology and grammaticalization: Processes of grammaticalization based on nouns and verbs in East and mainland South East Asian languages. *Studies in Language*, 20(3), 519-597.
- Bybee, J. L. (2003). Mechanisms of change in grammaticalization: the role of frequency. In B. J. Joseph & R. D. Janda (Eds.). *The Handbook of Historical Linguistics* (pp. 602-623). Oxford: Oxford university Press.
- Heine, B. (1992). Grammaticalization Chains. *Studies in Language*, 16(2). 335-368.
- _____. (2002). On the role of context in grammaticalization. In I. Wischer & G. Diewald (Eds.). *New reflections on grammaticalization* (pp. 83-101). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Heine, B., Claudi, U., and Hünnemeyer, F. (1991). *Grammaticalization: A Conceptual Framework*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Kullavanijaya, P. (2003). A Historical Study of Time Markers in Thai. *Manusaya: Journal of Humanities* (Special Issue No. 6), 87-106.
- _____. (2008). A historical study of /thi:/ in Thai. In A. V. N. Diller, J. A. Edmondson, & L. Yongxian (Eds.). *The Tai-Kadai Languages* (pp. 445-467). London & New York: Routledge.

- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphor We Live By*. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Langacker, R. W. (1977). Syntactic reanalysis. In C. N. Li (Ed.). *Mechanisms of Syntactic Change* (pp. 57-139). Austin: University of Texas Press.
- Panther, K. U., & Thornburg, L. L. (2007). Metonymy. In D. Geeraerts & H. Cuyckens (Eds.). *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* (pp. 248-249). Oxford: Oxford University Press.
- Traugott, E. C. (2003). Constructions in grammaticalization. In B. J. Joseph & R. D. Janda (Eds.). *The Handbook of Historical Linguistics* (pp. 624-647). Oxford: Oxford University Press.